

TÜRK HALK KÜLTÜRÜNDE “KORKULUK” İMGESİ VE NEŞET GÜNAL’IN RESİMLERİNE YANSIMALARI

The Image of Scarecrow in Turkish Folk Culture and Its Reflections on the Paintings by Neşet Günal

Doç. Dr. Zuhal ARDA*

ÖZ

Sanatçı, resim yaparken çoğu zaman kendi yaşantısında etkili olmuş imgelerden yola çıkar. Bu imgeler bazen sanatçının hayallerinden, gelenekten ya da geçmiş yaşantıları ile ilgili dağarcığında kalanlardan doğar. Türk resim sanatı tarihine bakıldığında bazı sanatçıların kaligrafiden, bazılarının toplumsal olaylardan bazılarının ise gelenekten beslendiği görülür. Beslendiği kaynak ne olursa olsun sanatçının özümseyerek içselleştirdiği ve eserlerine yansıttığı bu imgeler, çoğu zaman sanatçı için önemli bir çıkış noktası hâline gelir. Türk resim sanatı içinde önemli bir yere sahip Ressam Neşet Günal’ın korkuluk resimleri, sanatçının çocukluk yıllarına dayanan bağ, bahçe, tarlaları kuşlardan ve zararlı hayvanlardan korumak için yapılmış hayali, korkutucu kukla-insan imgelerinin resimlerine yansımasıdır. Korkuluğun, Türklerin İslamiyet öncesi dönemlerinde birçok yerde şaman inancına bağlı olarak nazara karşı da kullanıldığı bilinmektedir. Türkler sadece canlı varlıklara değil, cansız varlıklara da nazar degeceğine inanıyorlardı. Bu nedenle de hem nazara karşı, hem de tarlada, bahçesinde yetişen mahsulü hayvanlardan korumak amaçlı birçok yörede korkuluğun sıkça kullanıldığı bilinmektedir. Toplumsal gerçekçi resimleriyle Anadolu insanının kırsal kesim yaşam mücadelesini yalnız bir dille resimlerine yansıtan Neşet Günal’ın “korkuluk” resimleri, tüm çalışmalarını arasında önemli bir yer tutar. “Korkuluk” Anadolu’da geleneksel kültür içinde yer alan korku imgesi üzerine kurulu tarla ve bahçelerin korunmasına yönelik bir bez bebek gibi düşünülse de Neşet Günal’ın resimlerinde toprağa bağlı insanların yaşam biçimlerinin bir parçası olarak yer almaktadır. Toprakla uğraşan kırsal kesim insanların iri el ve çıplak ayaklarıyla yaşam mücadelesinin yalnız bir dille anlatıldığı bu resimler, aslında insan yaşamındaki korkularının üstesinden gelebilmek adına görselleştirilmiş simgesel bir anlatımdır. Korkuluk imgesinin bu derece içtenlikle anlatıldığı bu resimlerin, çağdaş Türk resim sanatı içerisinde önemli bir yere sahip olmaları nedeniyle incelenmesine gerek duyulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Türk ikonografisi, korkuluk, Neşet Günal, toplumsal gerçekçi resimler, Türk resim sanatı.

ABSTRACT

The artist, while painting, generally starts out from the images which have been effective in their lives. These images sometimes rise from artist’s dreams, tradition and some other past experiences. When the history of the art of Turkish painting is examined, it is seen that, some artists nourish from calligraphy, some from social events and some from tradition. Regardless their source of nourishment, these images which have been internalized by the artist and reflected on their works generally become an important starting point for the artist. Painter Neşet Günal’s scarecrow paintings which are important for the art of Turkish painting are the reflections of scary human-scarecrow images which are made to protect vineyards, gardens and fields from birds and other harmful animals which are traced back to the childhood of the artist. It is known that, scarecrow is used against evil eye depending upon the shamanist beliefs of Turkish people in pre-Islamic period. Turks believed that, not only living creatures but also non-living things were attacked by the evil eye. Therefore, it comes to be known that scarecrows are often used in many places against evil eye and to protect crops in fields and gardens from harmful animals. Neşet Günal is a socio-realist artist, and he depicts the Anatolian people’s struggle for life in plain language. His scarecrow paintings have an important place in his work. Although the scarecrow is considered as rag doll aimed at protecting fields and gardens and based on the image of fear which is included in the traditional in Anatolian culture, in Neşet Günal’s paintings, it is reflected as a part of the people’s lifestyle which is dependent on soil. These paintings depict rural people’s struggles with soil and poverty. The people have big hands and bare feet which are the symbolic expressions of being able to overcome fears. This investigation is needed because these paintings which sincerely illuminate the image of scarecrow have an important place in the art of Turkish painting.

Keywords

Turkish iconography, scarecrow, Neşet Günal, socio-realistic paintings, Turkish painting.

* Selçuk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü, Konya/Türkiye, arda.zuhal@gmail.com.

Giriş

Bostan korkuluğu veya kısaca korkuluk; bağ, bahçe tarlalarda kuşları ürkütüp kaçırmak, ekine zarar vermesini önlemek amacıyla yapılan insan görüntüsünde kuklalardır. Anadolu'nun birçok yöresinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Genellikle ağaç ya da demirden yapılan birbirine artı işareti şeklinde bağlanmış kuru ağaç, eski kumaş parçalarıyla sarılır ve içi saman doldurularak üzerine eski elbiseler giydirilir. Başlar ise içi saman doldurulmuş bezden yapılır ve çoğu zaman şapka giydirilmiş olarak tasvir edilir. Korkutmak amaçlı yapıldığı ve korku imgesini simgelediği için de "korkuluk" olarak anılır.

Bostan korkulukları tarla ve bahçelerin çok uzaktan görülebilecek noktalarına ağaçtan bir iskeletin dikilmesi esasına dayanır. Bazen de ses çıkararak zararlı hayvanları ürkütme için korkuluğun üzerine ip gerilerek zil takılır. Bağ, bahçe ve bostanları nazardan korumak için at, eşek gibi bazı hayvan başlarından da korkuluk yapılır. Buna "Nazar Korkuluğu" adı verilir (Tuncer, 2010: 18).

Korkuluk, nazara karşı da hayvan başı iskeleti ile birlikte kullanılmaktadır. Mersin, Hatay ve Diyarbakır ve Niğde'de de mahsulleri nazardan korumak için bağ-bahçe ya da tarlanın içine bir sıruk üzerinde at, eşek, koyun, inek, köpek gibi hayvanların kafatası iskeleti asılır. Bu yörelerde iskelet hâlindeki hayvan kafatası ile insan şeklindeki korkuluğun, dikkati kendi üzerlerine çekerek nazarı etkisiz hâle getirdiğine inanılmaktadır (Çıplak, 2004: 113). Eski Türkler, nazarın sadece canlılara değil cansız varlıklara

da deşebileceğine inanmış, bağ ve bahçelerini nazardan korumak için bostan korkuluğu ya da kazıklara geçirilmiş at kafası dikmişlerdir. Bununla ilgili olarak Kaşgarlı Mahmut'un eserinde "bostan korkuluğu" anlamına gelen "abakı" (Divanü Lûgat-it-Türk, I, 136-22) ve "göz deşmesinden sakınmak için üzüm bağlarına ve bostanlara dikilen nazarlık" şeklinde açıklanan "köşgük" (Divanü Lûgat-it-Türk, II, 289-18, 289-23) kelimelerine rastlanmaktadır.

Tarla kenarından çekilmiş bir korkuluk fotoğrafı (Sanal 1)

Bunun yanı sıra Kuzey Kafkas Türkleri'nin, mahsullerini yetiştirdikleri alanlara, sıriklara geçirilmiş at kafası diktikleri bilinmektedir. Yine Türkistan'da Kazak-Kırgızlarda, Başkurlarda nazar ve kötü ruhlara karşı korunma tılsımı olarak at kafası kullanılmıştır. Başkurlar özellikle arı kovanlarının bulunduğu yerlere bunlardan koymuşlardır. Çuvaş Türkleri de bağ ve bostanlarına at kafası asmıştır. Kurban edilen hayvanların kafataslarını asma geleneği, Göktürklerde de 8. yüzyılda görülmüştür (İnan, 1963: 31-38). İslamiyet öncesi Türklerin Şaman inancından gelen bu geleneğin, Anadolu'da bugün de, İslamiyet öncesi dönemlerde olduğu gibi, nazardan korunma amacıyla çeşitli yerlerde kullanıldığı dikkati çekmektedir.

Neşet Günal'ın Resimlerinde “Korkuluk” İmgeleri

Neşet Günal, toplumsal gerçekçilik anlayışı içinde gerçekleştirdiği figüratif yapıtlarıyla tanınır. Resme ilgisi Nevşehir Ortaokulundayken başlamış, Nevşehir Belediyesince sağlanan bir bursla 1939'da Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümüne girmiş, bir süre Nurullah Berk ve Sabri Berkel'in öğrencisi olduktan sonra Levy'nin atölyesinde çalışmıştır. Öğrencilik yıllarından başlayarak figüratif anlayışta çalışan Günal, 1948'de Duvar resmi ve Fresk öğrenimi için Paris'e gitmiş, önce Lhote'un, sonra da Leger'in özel atölyesinde çalışmıştır. 1950'de Paris Güzel Sanatlar Yüksekokulunda fresk öğrenimi görmüştür. Fransa'da kaldığı süre içinde özellikle figürleri işleyiş yönünden hocası Léger'den etkilenmiştir. Bu etki dış çizgi, modelaj ve el-ayak işleyişinde belirgindir. Bir süre, Leger'nin biçimsel anlatım yöntemlerini geleneksel doğu sanatlarının özellikleriyle bütünleştirmeye çalışmış, özde ve biçimdeyse doğu sanatının üslupçu ve akılcı yanını özümlemiştir. Resimlerinin temel ögesi kırsal insan yaşamından çözümlenmelerdir. Sanatçı, portre gözlemlerinde, Anadolu insanını gerçekçi, ancak belirli bir şemalaştırmayla yansıtmıştır. Figürlerindeki en belirgin iki özellik el ve ayaklarla giysilerdir. İri ve heykelsi bir plastik anlatımla işlediği eklem yerleriyle bu el ve ayaklar, resimlerindeki anıtsal etkiyi güçlendirmektedir. Yoksul ve kaba giysiler vücutları, sanki bedeninin ayrılmaz bir parçasıymış gibi sarmaktadır (Arslan, 2008: 636-637).

1960'larda anlatıma ağırlık veren

Günal, konu, renk, öz-biçim ilişkisinin ön plana çıktığı ve koyu açık dengesiyle biçim bozmaları ustaca kullandığı resimler gerçekleştirmiştir. Sanatçının “Toprak Adamlar” adını verdiği anıtsal nitelikteki bu kompozisyonları, özgün üslubunun en belirgin örnekleridir. Genellikle Günal'ın resimlerinde, çıplak ve çorak bir toprağın egemen olduğu mekân, geri plandaki tepeler ve sınırlı bir gökyüzüyle dramatik bir ifade yansıtmaktadır. Günal, kıraç Anadolu toprağı üstünde kalabalık figürlerden oluşan kompozisyonlarında ustaca bir yaklaşımla resim ve doğa gerçeğini birbirinden ayırırken, bunu toplumsal bir eleştiri gerçeğine oturtmaktadır. Eserlerinde Anadolu insanını, onun yaşantısını ve doğayla olan ilişkisini konu almış, bu insanları genellikle sakin, durgun ilişkileri içinde tuvale yansıtmıştır.

Korkuluk, korku imgesini sembolize etmesi açısından Ressam Neşet Günal'ın resimlerinde önemli bir yer tutar. Neşet Günal'ın toprakla uğraşan kırsal kesim insanlarını ve onların uğraşlarını yansıttığı, toplumsal içerikli resimleri içinde yer alan bir seri olarak resmettiği “korkuluk” resimlerini yaptığı yıllar, Türkiye'de siyasi iktidarsızlığın hüküm sürdüğü yıllara rastlar. İnsan ruhundaki korku imgesini, bahçe ve tarlaları korumak amaçlı yapılan korkuluklarla simgeleştiren Günal'ın bu resimlerinin hepsi birer başyapıt özelliği taşımaktadır.

Sanatçı resim yaparken imgelerden yararlanır, bu onun hayal dünyasından, yaşantısından, etkilendikleri olaylardan biriktirdikleridir aslında. Bu imgeler daha sonra düşünsel ve plastik açıdan çözümlendiğinde sanat-

çı için önemli bir çıkış noktası hâline gelir. Neşet Günal'ın resimlerinde yer alan "korkuluk" imgesi, sanatçının çocukluk yıllarına dayanan bağ, bahçelerin, tarlaların kuşlardan ve zararlı hayvanlardan koruma amaçlı yapılmış bostan korkuluklarının resimlerine yansımalarıdır (Büyükkol, 2015: 113).

Etkili ve olağanüstü görüntüleri, ilkel üretim biçimleri ile bu simgesel korkuluklar, Günal'ın resminin gerçekçi içeriğinde gerilimli bir ortam yaratmış, Anadolu toprağının kıraç görüntüleri içinde dramatik bir görünümle yansıtılmıştır. Günal bu resimlerdeki korkuluk imgelerinin bir başka daha anlamı olduğunu ve "...bu dizi aynı zamanda umutlar, düşler, korku ve baskı altında geçen uzun yılların resimsel hesaplaşmasıdır" şeklinde ifade etmektedir (Ergüven, 1996: 166).

Neşet Günal'ın bir dönem resimlerine konu olan "korkuluk", Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yaz aylarında olgunlaşan tarım ürünlerini tarla ve bahçelerde zararlı kuşlardan korumak için yapılan korkunç insan görüntülerini yansıtan resim imgeleridir.

1958 yılında yaptığı *Yaşantı 1* adlı resimde sadece bir detayı görülen (resim 2) oyuncak korkuluk, daha sonra 1980'lere damgasını vuran bir dizi resim olarak karşımıza çıkar. *Yaşantı 1* adlı (resim 1) resimde sağ alt köşede görülen oyuncak korkuluk, Günal'ın yaşamı boyunca bilinçaltında yaşadığı korkularla özdeşleştirdiği korku imgesini korkuluklara atfederek yansıttığı ilk resmidir. Kendi ifadesiyle tüm resimleri arasında en fazla itibar ettiği bu resimler, eserleri arasında önemli bir yere sahiptir.

Resim 1: Yaşantı I, T.Ü.Y.B.185x140 cm.1958 (Sabancı Koleksiyonu)

Anadolu insanının ve onun çocukluk yıllarında çokça gördüğü korkuluk konulu resimleri; "... Rüzgarda çırpınan korkulukların altında yattığım çocukluk dönemlerimin korkuyu yenme çabasıyla yaşadığım anılarımda gizli" diye ifade ettiği eserleridir (Ergüven, 1996: 9).

Resim 2: Yaşantı 1 adlı resimden detay

Resim 3: Korkuluk I, T.Ü.Y.B., 220x165 cm. 1968 (Mimar Sinan Ün. Resim-Heykel Müzesi)

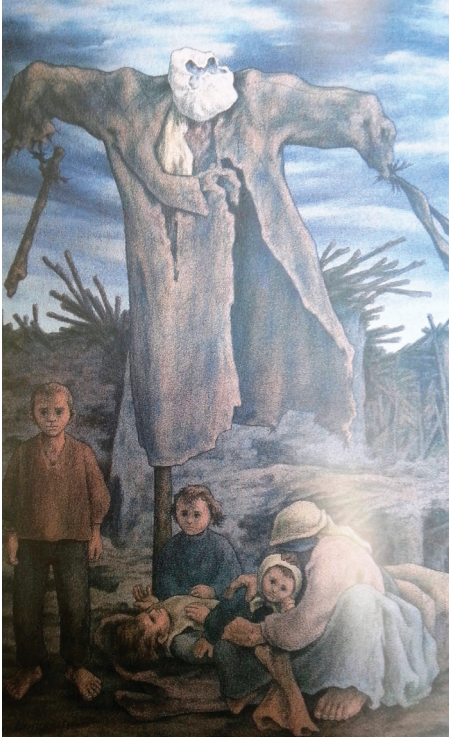
Korkuluk I adlı resimde (Resim 3) ise korkuluğun, ürkütücü bir şekilde resmedildiği görülmektedir. Korkuluğun koluna asılmış olan testi, Anadolu'nun bazı yerlerinde özellikle İç Anadolu'da nazara karşı çocukların boynuna asılan nazardan koruma imgelerinden biridir. Korkuluğun dibinde ise oturmaktan ziyade sinmiş gibi görülen karnı açık yoksul giysisi içinde bir çocuk yer almaktadır. Kargaları ya da başka hayvanları korkutmak amacıyla dikilmiş olan korkuluğun çocuğu da korkuttuğu izlenimi vermektedir. Korkuluğun gölgesine yatırılmış ikinci bebek muhtemel tarlada çalışan annesinin gölgede yatması için bıraktığı küçük çocuğudur.

Resim 4: Korkuluk II, T.Ü.Y.B., 184x116 cm. 1986

Korkuluk II resminde (Resim 4) ise kuru ağaçtan birbirine bağlanarak yapılmış iskelet üzerine eski giysiler giydirilmiş bir korkuluk altında üç çocuk görülmektedir. Korkuluğun baş kısmında ise kuru otlardan yapılmış bir baş dikkat çeker. Korkuluğun kol kısmına ölü bir kuş asılıdır ki bu özellikle kuşları korkutmak amacıyla yapıldığı sanılmaktadır. Korkuluğa sarılmış olan bir çocuk, yüzü izleyiciye dönük bir başka çocuk ve onların yanında ellerini arkadan bağlamış daha büyük bir çocuk görülmektedir. Küçük çocukların korku ve kaygılı yüzlerine karşılık, büyük olanın eli arkasına bağlı kayıtsız olarak resmedilmiştir. Çocukların ayaklarının çıplak ve vücutlarına göre iri olması toprağa bağlı

kırsal kesim yaşamını anlatmaktadır. Aynı zamanda durağan ve çocuksu nesellerinden yoksun hâlleri dikkat çekmektedir.

Resim 5: Korkuluk III, T.Ü.Y.B. 170X116 cm, 1987 (özel koleksiyon)

Korkuluk III (Resim 5) resminde ise kuru ağaç dallarından yapılmış bahçe duvarının önünde yer alan korkuluğun eski yırtık yıpranmış giysisi göze çarpmaktadır. Kolların üst kısmında ise kurumuş ağaç dalları sarkıtılmıştır. Bu görüntü rüzgâr estiğinde birilerini kovalar gibi ürkütücü bir görünüm vermektedir. Korkuluğun baş kısmı içi doldurulmuş kumaştan yapılmış olup göz kısmı koyu renklindedir. Korkuluğun gölgesinde yatan bir küçük çocuk yine kucağında küçük bebeğiyle annesi onun yanında, korkuluğa dayanmış biraz daha büyük onları sey-

reden bir başka çocuk, ayakta durarak yüzü izleyiciye dönük en büyükleri olduğu düşünülen bir başka çocuk yer almaktadır. Resimde annenin çocuklarını korumak üzere eğilmiş duruşunda dramatik bir anlatım söz konusudur.

Resim 6: Korkuluk VIII, T.Ü.Y.B.184x112 cm.1988 (Özel Koleksiyon)

Resim 6'da görülen birçok kuru dal üzerine geçirilmiş bir eski mavi bir elbise ve başına bağlanmış beyaz örtü içi doldurulmuş kafası ile korkuluk, mavi bulutlu gökyüzü ile uyum içindedir. Anne ve çocuklarının yüzü izleyene dönük olarak resmedilmiştir. Çocukların ayakları çıplaktır. Toprakla iç içe yaşayan insan manzaralarından aktarılmış bu resimde de eller ve ayaklar iri olarak çizilmiştir. Figürlerin yüzlerindeki mutsuz ifade dikkat çekmektedir.

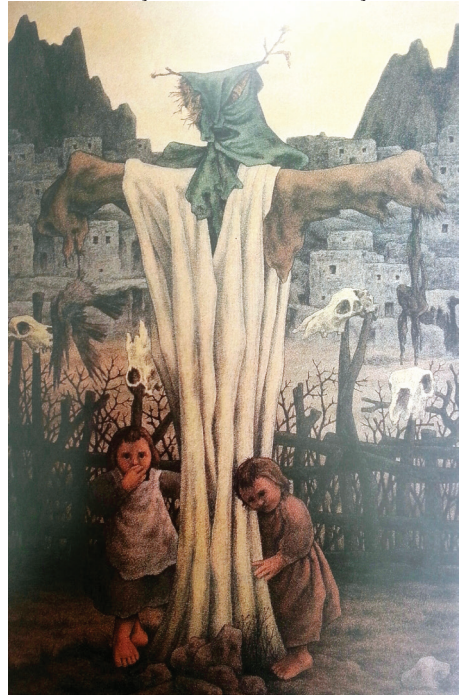
Resim 7: Korkuluk IV, kâğıt üzerine karışık teknik

Resim 8: Korkuluk VI, T.Ü.Y.B.165x114 cm.1988

Resim 7'de de korkuluğun elleri önden birleştirilmiş şekilde bir sopanın ucunda at başı iskeleti tutar biçimde görülmektedir. At başı Anadolu'da nazara karşı bağ, bahçe ve evlerin duvarlarına asılmaktadır. Mekânın ıssızlığı ve korkuluğun dibinde büzülmüş otaran çocuk, bu ıssız mekâna daha dramatik bir anlatım vermektedir.

Korkuluk VI'daki (Resim 8) mekân tasarımı ise, bozkır ortamından çıkıp, fantastik bir yerleşim bölgesine işaret etmektedir. İnce dallı ağaçlar bile bu atmosferin değişmesine yetmemektedir. Burada herhangi bir bahçe ya da tarla görünümünden çok mekân da ür-kütücü bir şekilde tasarlanmıştır.

Resim 9: Korkuluk V, T.Ü.Y.B. 184x120 cm. 1988 (Sema-Barboros Çağla Koleksiyonu)

Resim 9'da görülen *Korkuluk V* adlı eserde de beyaz eski bir elbise giydirilmiş korkuluğun baş kısmı otlardan saç yapılarak başörtüsü ile

bağlanmıştı. Burada bir kadın imgesinin korkuluğa konu olduğunu görmekteyiz. Korkuluğun dibindeki iki çocuğun anne gibi sarıldıkları korkuluk, arka mekânda görülen ıssız adeta terk edilmiş ev görüntüleri ile birlikte ürkütücü bir gerilim yansıtmaktadır. Ayrıca korkuluğun yan taraflarındaki kuru ağaç dallarında asılı hayvan başı iskeletleri görülmektedir.

SONUÇ

Bostan korkuluğu veya kısaca korkuluk, bağ, bahçe, tarlalarda kuşları ürkütüp kaçırmak, ekine zarar vermesini önlemek amacıyla yapılan insan görüntüsünde kuklalardır. Anadolu'nun birçok yöresinde hâlâ yaygın olarak kullanılmaktadır.

Ayrıca Anadolu'da mahsulleri nazardan korumak için bağ-bahçe ya da tarlanın içine veya kenarına at, eşek, koyun, inek, köpek gibi hayvanların kafatası iskeleti de asıldığı görülmektedir. İskelet hâlindeki hayvan kafatası ile insan şeklindeki korkuluğun, dikkati kendi üzerlerine çekerek nazarı etkisiz hâle getirdiğine inanılır. Türkler, İslamiyet'ten önce Şaman inancında ve Anadolu'ya geldikten sonra da nazarın sadece canlılara değil cansız varlıklara da deşebileceğine inanmış, bağ ve bahçelerini nazardan korumak için bostan korkuluğu ya da kazıklara geçirilmiş hayvan kafası kullanmışlardır.

Sanatçı, resim yaparken bazı imgelerden yararlanır. Bu imgeler sanatçının geçmiş yaşantılarından, hayallerinden, geleneklerinden doğar ve çoğu zaman sanatçının plastik açıdan eserleri çözümlendiğinde sanatçı için önemli bir çıkış noktası hâline gelir. Neşet Günal'ın resimlerinde zaman zaman yer alan "korkuluk" imgesi, sanatçının çocukluk yıllarına daya-

nan bağ, bahçe, tarlaların kuşlardan ve zararlı hayvanlardan korunmak için yapılmış hayali insan imgelerinin resimlerine yansımalarıdır. Toplumcu gerçekçi resimleriyle Anadolu insanının yaşam mücadelesini yalın bir dille resimlerine yansıtan Neşet Günal'ın "korkuluk" resimleri, tüm eserleri içinde önemli bir yer tutar. "Korkuluk" Anadolu'da geleneksel kültür içinde yer alan korku imgesi üzerine kurulu tarla ve bahçelerin korunmasına yönelik bir bez bebek gibi düşünülse de, Neşet Günal'ın resimlerinde toprağa bağlı insanların yaşam biçimlerinin bir parçası olarak yer almaktadır.

Neşet Günal'ın "korkuluk" imgesi üzerine bir dizi olarak yaptığı bu resimleri, orta Asya'dan gelen Türklerin Şaman inancının günümüze yansımaları olarak nitelendiğinde gelenekten beslenen resim anlayışı içinde değerlendirilmelidir. Bu resimler, Çağdaş Türk Resminde gelenekten beslenen eserler arasında önemli bir yere sahiptir.

KAYNAKÇA

- Arslan, N. *Neşet Günal. Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*. (2.Baskı). İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, 2008.
- Büyükkol, Semih. "Günal'ın Resimlerindeki Korkuluk İmgesine Estetik Bir Bakış", *Kalemîşi Dergisi*, Cilt 3, s:5, Ankara, 2015.
- Çıblak Nilgün E. "Halk Kültüründe Nazar, Nazarlık İnancı ve Bunlara Bağlı Uygulamalar", *Tübar Dergisi*, Sayı: 15, İstanbul, Bahar 2014.
- Ergüvan, Mehmet. *Neşet Günal*, İstanbul: Bilim Sanat Galerisi Yayını, 1996.
- Kaşgarlı Mahmut, *Divan-ı Lugat-ı Türk*, I.Cilt (ty).
- İnan, Abdülkadir, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, III. b., Ankara: TTK Yayınları, 1986.
- Tuncer, R, Fatma. *Geleneksel Anadolu Kültüründe Bez Bebek Geleneği ve Günümüz Örnekleri*. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010.
- tr.wikipedia.org/wiki/Bostan_korkuluğu, Erişim Tarihi 25.05.2015.